

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять та самостійного вивчення
навчальної дисципліни

«ФІНАНСИ»

*(для студентів 3 курсу заочної форми навчання
освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр за напрямом підготовки
6.030504 – Економіка підприємства, 6.030509 – Облік і аудит)*

Методичні вказівки до практичних занять та самостійного вивчення навчальної дисципліни «Фінанси» (для студентів 3 курсу заочної форми навчання освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр за напрямом підготовки 6.030504 – Економіка підприємства, 6.030509 – Облік і аудит) / Харків. нац. ун-т міськ. госпва ім. О. М. Бекетова; уклад. Н. Є. Лелюк. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 40 с.

Укладач канд. екон. наук, доц. Н. Є. Лелюк

Рецензент канд. екон. наук, доц. В. Ю. Світлична

Рекомендовано кафедрою фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту, протокол № 1 від 31.08.2016 р.

ЗАГАЛЬНІ ВКАЗІВКИ

Теоретичний курс «Фінанси» – одна із спеціальних базових дисциплін підготовки бакалаврів з економіки.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є економічні відносини з приводу формування, розподілу і використання централізованих і децентралізованих фондів у грошовій формі.

Мета курсу – формування базових знань з теорії фінансів, засвоєння закономірностей їх функціонування на макро- і макрорівнях як теоретичної основи фінансової політики і розвитку фінансової системи.

Завдання – вивчення сутності, функцій та ролі фінансів у ринковій економіці; закономірностей їх еволюційного розвитку; теоретичних основ державних, корпоративних і міжнародних фінансів; засад функціонування фінансової системи держави.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- процес формування, розподілу та використання централізованих і децентралізованих фондів грошових коштів держави, підприємств різних форм власності;
- основні напрямки зміцнення фінансів та фінансової системи;
- заходи щодо подолання інфляції, бюджетного дефіциту.

вміти:

- об'єктивно оцінювати економічні процеси, які відбуваються в суспільстві;
- аналізувати тенденції розвитку фінансових відносин та їх особливості у сфері державних фінансів і фінансів господарських одиниць,
- розробляти й вирішувати актуальні питання теорії і практики розбудови фінансової політики держави;

мати компетентності:

- оцінювати поточну економічну ситуацію та визначати основні напрями розвитку фінансових відносин;
- оцінювати результати фінансової політики держави;
- визначати сутність бюджету як економічної категорії та принципи побудови бюджетної системи;
- оцінювати надходження до бюджету, їх структуру та методи формування доходів бюджету;
- класифікувати видатки бюджету, оцінювати їх структуру;
- визначати оптимальні шляхи вирішення конкретних завдань фінансового характеру.

ПРОГРАМНІ ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ

Змістовий модуль 1 Загальнотеоретичні основи фінансів

Тема 1 Предмет фінансової науки. Фінансові категорії

Предмет науки про фінанси. Специфічні ознаки фінансів, їх суспільне призначення. Фінансові ресурси як матеріальні носії фінансових стосунків. Фінансові категорії як форма наукового пізнання суті фінансових стосунків. Функції фінансів.

Тема 2 Генезис і еволюція фінансів

Поняття генезису. Методологічні аспекти дослідження фінансів. Фінанси як економічна, вартісна, розподільна, історична категорія. Головні історичні передумови формування фінансів. Фактори, які зумовили формування категорії «фінансів». Причини, які зумовили відмінність фінансів різних суспільно-економічних формацій. Еволюції фінансів. Еволюція фінансів України.

Тема 3 Фінансове право. Фінансова політика

Фінансової системи держави як предмет фінансового права, поняття, теоретичні основи її побудови Структура фінансової системи. Правові і організаційні основи фінансової системи. Державна регуляція фінансових стосунків.

Фінансова політика - складова економічної і соціальної політики держави. Складові, завдання і принципи фінансової політики. Стратегія і тактика фінансової політики.

Фінансовий механізм як сукупність форм і методів організації фінансових відносин Фінансове планування і прогнозування: сутність, принципи, методи, завдання. Фінансовий контроль. Зміст фінансового контролю, його призначення. Види, форми і методи фінансового контролю.

Тема 4 Податки і податкова система

Суть і функції податків. Класифікація податків, її ознаки. Види податків. Елементи системи оподаткування. Податкова система: поняття, основи побудови. Становлення і розвиток податкової системи України. Податковий кодекс України, його значення для формування і функціонування науково обґрунтованої і стабільної податкової системи держави.

Змістовий модуль 2 Сфери та ланки фінансової системи

Тема 5 Бюджет і бюджетна система

Бюджет як економічна і правова категорія. Бюджетна система: поняття і принципи побудови. Міжбюджетні стосунки. Бюджетний процес. Казначейська система виконання державного і місцевих бюджетів. Бюджетні права державних органів законодавчої і виконавчої влади. Економічна сутність доходів і ви-

датків бюджету. Форми їх прояву і матеріальне втілення. Бюджетний дефіцит. Поняття і причини виникнення та джерела покриття бюджетного дефіциту.

Тема 6 Страхування. Страховий ринок

Економічна необхідність і роль страхування в забезпеченні безперервності суспільного виробництва. Суб'єкти страхових стосунків. Форми і методи страхового захисту.

Класифікація страхування за об'єктами і за ознакою ризику. Доходи і витрати страховика. Фінансові результати страхових операцій, їх рентабельність. Поняття страхового ринку і його організаційна структура.

Тема 7 Фінансовий ринок

Сутність фінансового ринку. Суб'єкти фінансового ринку. Структура фінансового ринку. Види цінних паперів, які можуть випускатись і обертатися в Україні. Правове регулювання фондового ринку. Фондова біржа: правове положення, організація і порядок роботи. Ринок фінансових послуг.

Тема 8 Фінанси господарських суб'єктів

Сутність фінансів господарських суб'єктів і принципи їх організації. Фінансові ресурси. Власні і залучені грошові кошти.

Особливості фінансів підприємств різних організаційно-правових форм. Фінанси бюджетних установ. Неприбуткова діяльність громадських формувань і добродійних фондів.

Тема 9 Міжнародні фінанси

Сутність, призначення і роль міжнародних фінансів. Фінансова діяльність міжнародних організацій. Міжнародні фінансові інституції. Співпраця України з міжнародними фінансовими інституціями.

Тема 10 Фінансовий менеджмент

Теоретичні основи фінансового менеджменту. Економічний зміст фінансового менеджменту. Об'єкт і суб'єкт фінансового менеджменту держави. Елементи менеджменту.

Менеджмент державних фінансів. Бюджетний менеджмент як центральна ланка управління державними фінансами.

Фінансовий менеджмент підприємницьких структур. Об'єкт і суб'єкт фінансового менеджменту підприємства.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1 Предмет фінансової науки. Фінансові категорії

Основні поняття і терміни:

Валовий внутрішній продукт (ВВП) – показник, що відбиває сукупну вартість кінцевих продуктів і послуг, вироблених у даній країні за певний проміжок часу (як правило, за рік), у поточних ринкових цінах без урахування сальдо платіжного балансу. Вартість проміжних продуктів виробництва (сировини, електроенергії, напівфабрикатів, комплектувальних деталей тощо), які надходять від інших підприємств і використовуються у виробництві кінцевої продукції, до ВВП не включають.

Валовий національний продукт (ВНП) – показник, що відбиває сумарну вартість товарів та послуг (у цінах реалізації), що надходять у розпорядження даної країни за певний період часу (як правило, за рік). ВНП відрізняється від валового внутрішнього продукту на сальдо (різницю між грошовими надходженнями і витратами) зовнішньоекономічних операцій, включаючи сальдо експорту та імпорту товарів і послуг, сальдо оплати праці чужоземних працівників і сальдо переведення прибутків від вивезеного за кордон капіталу.

Гроші – особливий товар, що стихійно виокремився з товарного світу й виконує роль загального еквівалента під час обміну товарів. Обслуговуючи всі сфери економічної діяльності, гроші виконують такі функції: міри вартості, засобу обігу, засобів нагромадження і збереження, платежу, світових грошей.

Фінансові ресурси – це грошові накопичення і доходи, що створюються в процесі розподілу й перерозподілу валового внутрішнього продукту й зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення та задоволення інших суспільних проблем.

Власні фінансові ресурси – грошові кошти, отримані в ході фінансово-господарської діяльності (статутний капітал, прибуток, амортизаційний фонд, інші фонди підприємства).

Залучені ресурси – це грошові кошти, отримані в результаті кредитів і займів, які набувають характеру заборгованості (кредити; фінансові ресурси, залучені шляхом випуску цінних паперів; кредиторська заборгованість).

Заробітна плата – форма грошової або натуральної винагороди робітникам.

Інвестиції – довгострокові вкладення коштів із метою утворення нових і модернізації діючих підприємств, освоєння новітніх технологій і нової техніки, збільшення виробництва й одержання прибутку.

Розподільча функція фінансів – проявляється в процесі розподілу ВВП у вигляді утворення фондів грошових коштів та використання їх за цільовим призначенням.

Контрольна функція фінансів – зумовлюється притаманною їм здатністю кількісно відображати рух фінансових потоків і забезпечувати контроль за дотриманням пропорцій в розподілі ВВП правильністю формування, розподілу та використання фінансових ресурсів держави і суб'єктів господарювання.

Національне багатство – сукупність матеріальних і культурних благ, які належать суспільству. До складу національного багатства входять: речові елементи виробництва, резерви і страхові запаси, невиробничі фонди, особисте майно населення.

Кредит – це економічні відносини, які виникають з приводу розподілу вартості за умови повернення з процентами.

Прибуток – кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства. Обчислюється він як різниця між валовим виторгом (без податку на додану вартість й акцизного збору) та витратами на виробництво і реалізацію продукції (робіт, послуг).

Фінанси – це економічні відносини, які виникають з приводу формування, розподілу й використання централізованих і децентралізованих грошових фондів із метою виконання функцій і завдань держави, підприємств і населення із забезпечення умов розширеного відтворення, задоволення соціальних та інших потреб суспільства.

Фінансові відносини – особливий тип економічних відносин, що опосередкований системою грошових відносин. Виникає при розподілі і перерозподілі валового внутрішнього продукту, виробленого в державі.

Фінансова наука – вивчає явища та процеси, які здійснюються у державі пристворенні й використанні фондів фінансових ресурсів на цілі її економічного та соціального розвитку.

Фінансове забезпечення – формування цільових грошових фондів суб'єктів господарювання у достатньому розмірі та їх ефективне використання.

Фонди фінансових ресурсів – грошові фонди, що формуються за рахунок фінансових ресурсів. Призначення фондів фінансових ресурсів полягає у підготовці умов, які забезпечують задоволення суспільних потреб.

Ціна – грошовий вираз вартості будь-якого товару.

Запитання для самоперевірки

1. У чому полягає економічна сутність і об'єктивна необхідність фінансів?

2. Які специфічні ознаки фінансів, їх суспільне призначення?
3. Охарактеризуйте взаємозв'язок між фінансами і грошима, яке значення для фінансових відносин має дотримання закону грошового обігу?
4. Дайте характеристику фінансових категорій як форми наукового пізнання сутності фінансових відносин.
5. Дайте характеристику функцій фінансів як виявлення їх найважливіших ознак, властивостей і суспільного призначення.
6. Охарактеризуйте форми фінансового забезпечення відтворювального процесу.
7. Охарактеризуйте роль фінансів у формуванні й розвитку ринкової економіки.

Питання для обговорення на практичних заняттях

1. Предмет і метод науки про державні фінанси.
2. Сутність фінансів як історичної та економічної категорії.
3. Специфічні ознаки фінансів і їх взаємозв'язок з іншими вартісними економічними категоріями (грошима, ціною, кредитом, заробітною платою).
4. Фінансові ресурси та напрями їх використання.
5. Функції фінансів.
6. Фінансові категорії.

Тема 2 Генезис і еволюція фінансів

Основні поняття і терміни:

Вчення про фінанси – сукупність теоретичних положень щодо фінансів, система поглядів на фінанси.

Методологія фінансової науки – система наукових принципів, на основі яких базується фінансове дослідження, вибираються мета, зміст, сукупність пізнавальних засобів, методів, прийомів дослідження, що забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про фінансові процеси та явища.

Податки – обов'язкові платежі, які законодавчо встановлюються державою, сплачуються юридичними та фізичними особами у процесі розподілу та перерозподілу частини вартості валового внутрішнього продукту й акумулюються в централізованих грошових фондах для фінансового забезпечення виконання державою покладених на неї функцій.

Фінансова наука – спеціалізована галузь наукових знань, наукова діяльність, спрямована на вивчення фінансів у теоретичному і практичному аспектах, а також форм організації їхніх окремих інститутів; упорядкований процес

отримання знань, їхньої організації та систематизації у контексті певної парадигми, а також сума знань про явища міжнародних, державних та приватних фінансів і достовірно встановлені закономірності їх функціонування.

Фінансова доктрина – систематизоване вчення про фінанси, цілісна концепція, сукупність принципів з відтінком схоластичності та догматизму (впливу суб'єктивного чинника).

Фінансова думка – інтелектуальний процес у будь-якій стадії пізнання фінансових явищ та з будь-яким результатом (від гіпотези до достовірного знання).

Фінансова концепція – певний спосіб розуміння, тлумачення, інтерпретації фінансових положень, ідей, явищ, процесів, головний погляд на них, сукупність ідей їх системного висвітлення.

Фінансові категорії – поняття і терміни, які є граничними за рівнем узагальнення і відображають об'єктивні фундаментальні абстрактні найсуттєвіші поняття фінансової теорії.

Доменіальний устрій – це система, за якої формування доходів держави здійснювалося коштом доходів від власності короля (держави): експлуатації земель, лісів, надр, ведення торгівлі, риболовлі. Скарбниці правителів, крім податків та доменів, з часом наповнювались додатковими надходженнями: доходами з монопольних видів діяльності завдяки державним регаліям.

Державні регалії – це монопольні доходи з особливих привілеїв та прав держави: судової, митної, лісової, монетної, мисливської, річкової, морської, винної, тютюнової. У подальшому деякі регалії трансформувались в акцизне оподаткування.

Запитання для самоперевірки знань

1. На якій стадії суспільного відтворення виникають фінанси?
2. Які грошові відносини виражають фінанси?
3. Як фінанси взаємодіють з іншими економічними категоріями?
4. З чим пов'язане виникнення фінансів?
5. Що було первинною формою фінансів?
6. Що таке доменіальний устрій?
7. Коли офіційно почав використовуватися термін "бюджет"?
8. Як розвивались позабюджетні фонди?
9. З чим пов'язані становлення і розвиток державного кредиту?
10. Назвіть чинники, що впливають на фінанси та їх розвиток в Україні.

Питання для обговорення на практичних заняттях

1. Генезис категорії фінансів.
2. Головні історичні передумови формування фінансів.
3. Фактори, які зумовили формування категорії «фінансів».
4. Причини, які зумовили відмінність фінансів різних суспільно-економічних формацій.
5. Етапи еволюції фінансів.
6. Еволюція фінансів України.

Тема 3 Фінансове право. Фінансова політика

Основні поняття і терміни:

Фінансова система – сукупність відокремлених, але взаємопов'язаних між собою сфер фінансових відносин, яким притаманні централізовані або децентралізовані фонди грошових коштів, відповідний апарат управління та правове забезпечення (сукупність сфер і ланок фінансових відносин, які відображають процеси розподілу і перерозподілу ВВП).

Кредитна система – сукупність кредитних відносин, форм та методів кредитування (сукупність кредитно-фінансових установ, які акумулюють вільні грошові кошти та надають їх в позики).

Банківська система – законодавчо-встановлена, чітко структуризована сукупність фінансових посередників грошового ринку, що займаються банківською діяльністю.

Державні цільові фонди – це фонди грошових коштів, які мають цільове призначення і знаходяться в розпорядженні центральних та місцевих органів влади.

Державний кредит – це сукупність відносин, у яких держава виступає в ролі позичальника коштів, кредитора і гаранта.

Сфери фінансової системи – фінанси суб'єктів господарювання; загально-державні фінанси; фінанси домогосподарств.

Ланки фінансової системи – Фінанси комерційних підприємств, Фінанси некомерційних установ, Фінанси громадських організацій і добродійних фондів, Зведений бюджет України, Державні цільові фонди, Державний кредит.

Державні фінанси – сфера грошових, що виникають у зв'язку з розподілом і перерозподілом вартості валового внутрішнього продукту і частини національного багатства, пов'язана з формуванням фінансових ресурсів у підпорядкування держави й підприємств і використанням державних коштів на витрати

з розширення виробництва, задоволення соціально-культурних потреб населення, оборони країни й державного управління.

Управління фінансами – система методів і форм організації фінансових відносин, які застосовує фінансовий апарат для ефективного формування, розподілу і використання фінансових ресурсів суб'єктів економічної діяльності з метою досягнення поставлених цілей та запланованих результатів

Фінансовий апарат – органи, що здійснюють управління фінансами. Працівники фінансових органів, податкової служби, фінансових відділів підприємств, міністерств і відомств, які здійснюють функції оперативного управління фінансами.

Фінансове право – самостійна галузь публічного права, яка містить сукупність юридичних норм, що регулюють суспільні відносини, котрі виникають у процесі створення, розподілу і використання фондів грошових коштів держави та органів місцевого самоврядування, необхідних для реалізації їхніх завдань та функцій.

Інфляція - кризовий стан грошової системи, зумовлений диспропорційним розвитком суспільного виробництва, що призводить до невідповідності попиту і пропозиції, до зростання цін на товари і послуги, монопольного стану деяких виробників, що дає їм змогу необґрунтовано підвищувати ціни на свою продукцію.

Емісія грошей – випуск в обіг грошей або цінних паперів.

Фінансова інфраструктура – цілісна сукупність підприємств та організацій-учасників сфери обслуговування фінансових послуг, являє собою підрозділ ринкової інфраструктури.

Фінансова криза – потрясіння всієї фінансової системи, включаючи кредитну, грошову та державну.

Фінансова стабілізація – є досягненням різних рівнів фінансової стійкості.

Дотація – фінансові ресурси, що виділяються з вищестоящого бюджету нижчестоящому на суму відсутніх прибутків при неможливості скорочення витрат, не мають цільового призначення.

Субсидія – фінансові ресурси, що виділяються з вищестоящого бюджету нижчестоящому на фінансування конкретних заходів або закладів, мають цільовий характер, виділяються в основному за поточним бюджетом.

Субвенція – фінансові ресурси, що виділяються з вищестоящого бюджету нижчестоящому на фінансування передбачених Державним бюджетом витрат на основі пайової участі, мають суворо цільовий характер; виділяються переважно за бюджетом розвитку.

Фінансова політика – цілеспрямована діяльність держави та інших суб'єктів господарювання у сфері формування, розподілу і використання фінансових ресурсів задля досягнення визначеної мети.

Фінансова політика держави – сукупність розподільних і перерозподільних заходів, які держава здійснює через фінансову систему, щодо організації та використання фінансових відносин з метою забезпечення зростання валового внутрішнього продукту країни і підвищення добробуту всіх членів суспільства

Фінансова стратегія – це основні напрямки використання фінансів на тривалу перспективу.

Фінансова тактика – сукупність прийомів та методів фінансової політики, що спрямовані на вирішення завдань окремого етапу розвитку країни.

Фінансовий механізм – сукупність форм і методів створення й використання фондів фінансових ресурсів з метою забезпечення різних державних структур, господарських суб'єктів і населення.

Фінансовий механізм – 1) у вузькому розумінні – сукупність конкретних фінансових важелів та методів створення і використання фінансових ресурсів з метою забезпечення функціонування й розвитку державних структур, суб'єктів господарювання і населення; 2) у широкому розумінні – комплекс фінансових методів, форм і важелів впливу на соціально-економічний розвиток суспільства.

Фінансове регулювання – метод здійснення державою функцій управління економічними й соціальними процесами при використанні фінансів.

Фінансові методи – спосіб впливу фінансових відносин на господарський процес.

Фінансові нормативи – характеризують повний рівень забезпечення видатків, різних видів витрат фінансових ресурсів.

Фінансові показники – це абсолютні величини, які характеризують створення й використання фінансових ресурсів в економіці держави, її фінансове становище, результати господарської діяльності підприємницьких структур, рівень доходів населення, розподіл і перерозподіл валового внутрішнього продукту за допомогою фінансів.

Фінансове планування – науково обґрунтований процес визначення джерел створення і напрямків використання фінансових ресурсів в економіці держави з метою забезпечення стабільного економічного і соціального розвитку.

Фінансові ліміти – є певними обмеженнями на витрати в інтересах держави, підприємця або громадянина.

Фінансові резерви – мають нейтралізувати вплив непередбачуваних факторів, що можуть виникнути в майбутньому.

Фінансові результати – процес одержання фінансових ресурсів, пов'язаний із виробництвом і реалізацією товарів, операціями на ринку капіталів.

Фінансове прогнозування – науково обґрунтоване припущення вірогідності розвитку подій або явищ на основі статистичних, соціальних, економічних та інших досліджень.

Фінансові стимули – використовуються для зацікавлення суб'єктів господарювання в досягненні кращих результатів.

Фінансові важелі – це сукупність форм і методів фінансування розширеного відтворення, соціально-культурних заходів, оборони і управління.

Фінансове забезпечення – це формування цільових грошових фондів у достатньому розмірі та їх ефективне використання.

Фінансові санкції – особливі форми організації фінансових відносин, покликані посилити матеріальну відповідальність суб'єктів господарювання за виконання взятих зобов'язань.

Принципи фінансового планування – наукова обґрунтованість (проведення розрахунків фінансових показників на основі певних методик, з врахуванням кращого досвіду, використанням засобів обчислювальної техніки, економіко-математичних методів, які передбачають багатоваріантність розрахунків і вибір найоптимальнішого);

- єдність фінансових планів (полягає в єдності фінансової політики, єдиній методології розрахунку фінансових показників тощо);

- безперервність (взаємозв'язок перспективних, поточних і оперативних фінансових планів);

- стабільність (незмінність показників фінансових планів).

Методи фінансового планування – економічного аналізу, коефіцієнтів, нормативний, економіко-математичний, балансовий.

Фінансовий план – особлива форма документа, показники якого завжди виступають у грошовій формі й відображають результати господарської діяльності та рух фінансових ресурсів протягом відповідного періоду.

Бізнес-план – програма діяльності підприємства, план конкретних заходів для досягнення конкретної мети його діяльності, спрямованої на отримання максимального прибутку шляхом виконання підприємницького проекту.

Кошторис доходів і видатків – складають установи соціальної сфери, тобто бюджетні організації.

Фінансовий баланс – це система показників, що характеризують яке-небудь явище шляхом зіставлення чи протиставлення окремих його сторін.

Збалансованість економіки – це відповідність між різними її частинами й підрозділами та певні їх співвідношення (пропорції).

Баланс фінансових ресурсів і витрат держави – складається з метою визначення обсягів фінансових ресурсів країни і напрямів їх використання.

Платіжний баланс – це система показників, що характеризує співвідношення грошових надходжень країни з-за кордону й платежів за кордон за певний проміжок часу.

Фінансове законодавство – система всіх упорядкованих відповідним чином нормативно-правових актів, що регулюють фінансові відносини у державі.

Запитання для самоперевірки знань

1. Дайте визначення фінансової системи, охарактеризуйте теоретичні основи її побудови.
2. Дайте характеристику сфер і ланок фінансової системи.
3. Охарактеризуйте правову й організаційну основу фінансової системи.
4. Охарактеризуйте управлінські функції окремих органів державної влади України.
5. Охарактеризуйте сутність фінансової політики як складової економічної і соціальної політики держави.
6. Які основні загальні принципи, напрямки і завдання фінансової політики України на сучасному етапі?
7. Яке значення має фінансова політика для забезпечення фінансової стабільності в державі?
8. Дайте характеристику фінансового механізму як сукупності економіко-організаційних і правових форм і методів управління фінансовою діяльністю держави.
9. З яких складових елементів формується фінансовий механізм держави, їх характеристика?
10. Охарактеризуйте сутність фінансового планування, систему фінансових планів і основні зміни у фінансовому плануванні при переході до ринкової економіки.
11. Що таке баланс фінансових ресурсів і витрат держави і яке його призначення?
12. Охарактеризуйте зміст і форми фінансового контролю.
13. Охарактеризуйте фінансове право як регулятор фінансових відносин.

Питання для обговорення на практичних заняттях

1. Сутність фінансової системи і її внутрішня структура.
2. Призначення і специфічні ознаки сфер та ланок фінансової системи.
3. Правове регулювання фінансових відносин.
4. Сутність фінансової політики держави як складової економічної і соціальної політики держави.
5. Сутність бюджетної політики та грошово-кредитної політики.
6. Сутність міжнародної фінансової, митної та валютної політики.
7. Сутність і роль фінансового механізму. Складові елементи фінансового механізму, їх характеристика.
8. Методи впливу фінансового механізму.
9. Управління фінансовою системою. Суб'єкти управління фінансами в Україні, їх функції.
10. Зміст фінансового контролю, його призначення. Види, форми і методи фінансового контролю.

Тема 4 Податки і податкова система

Основні поняття і терміни:

Податки – обов'язкові платежі, які законодавчо встановлюються державою, сплачуються юридичними та фізичними особами у процесі розподілу та перерозподілу частини вартості валового внутрішнього продукту й акумулюються в централізованих грошових фондах для фінансового забезпечення виконання державою покладених на неї функцій.

База оподаткування – законодавчо закріплена частина доходів або майна платника податків (за вирахуванням пільг), яка враховується при розрахунку суми податку.

Об'єкт оподаткування – явище, предмет чи процес, внаслідок наявності яких сплачується податок.

Одиниця оподаткування – частина об'єкта оподаткування, стосовно якої відбувається встановлення нормативів і ставок обкладення, тобто та одиниця, яка покладається в основу виміру об'єкта оподаткування.

Ставка податку – законодавчо встановлений залежно від об'єкту, або одиниці, оподаткування розмір податку або збору.

Суб'єкт податку – учасник процесу справляння податку (платник, держава, державні органи).

Загальнодержавні податки – обов'язкові платежі, які встановлюються найвищими органами влади в державі і є обов'язковими до сплати за єдиними ставками на всій території України.

Місцеві податки і збори – податки та обов'язкові збори, які встановлюються органами влади базового рівня управління згідно з чинним законодавством України та є обов'язковими до сплати на території відповідних адміністративно-територіальних одиниць і зараховуються в їх бюджети.

Прямі податки – обов'язкові платежі, які сплачуються платником безпосередньо до бюджету держави залежно від розміру об'єкта оподаткування. Сплата такого податку спричинює вартісне зменшення об'єкта оподаткування.

Непрямі податки – обов'язкові платежі, які сплачуються платниками опосередковано через цінові механізми, причому сума податку не зменшує об'єкта оподаткування, а збільшує ціну товару.

Податки на споживання – обов'язкові платежі, які справляються у процесі споживання товарів, робіт та послуг, сплата яких залежить не від результатів фінансово-господарської діяльності, а від розміру споживання.

Майнові податки – обов'язкові платежі, які справляються внаслідок наявності конкретного виду майна, що перебуває в приватній, колективній та державній формах власності.

Податкова політика – діяльність держави у сфері встановлення, правового регламентування та організації справляння податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів держави.

Податкова система – сукупність податків і зборів, механізмів і способів їх розрахунку та сплати, а також суб'єктів податкової роботи, які забезпечують адміністрування і надходження податків і зборів до бюджету та інших державних цільових фондів.

Податкова уніфікація (зведення до єдиної форми, системи, єдиних нормативів) – введення обов'язкових однакових юридичних норм і правил у сфері оподаткування і формування на цій основі єдиної податкової системи.

Податковий звіт – документ, що подається до податкової інспекції зі звітними даними про розрахунки з бюджетом.

Податковий період – строк, протягом якого завершується процес формування податкової бази, остаточно визначається розмір податкового зобов'язання.

Податкові пільги – законодавчо встановлені винятки з загальних правил оподаткування, які надають платникові можливість зменшити суму податку (збору), що підлягає сплаті, або звільняють його від виконання окремих обов'язків та правил, пов'язаних з оподаткуванням.

Пеня – вид фінансової санкції, що застосовується за несвоєчасного виконання грошових зобов'язань і нараховується за кожен день прострочення. Розмір пені встановлюється у відсотках від суми простроченого платежу.

Запитання для самоперевірки знань

1. У чому полягає об'єктивна необхідність податків, їх сутність і функції?
2. Охарактеризуйте механізм оподаткування.
3. Дайте характеристику класифікації податків, її ознаки.
4. Назвіть види прямих і непрямих податків.
5. Охарактеризуйте сутність податкової системи та її місце в економічній системі держави.
6. Обґрунтуйте наукові основи побудови податкової системи. Податкова концепція А. Лаффера та її значення для побудови науково обґрунтованої податкової системи держави.
7. Дайте характеристику податкової системи України і основних етапів її становлення.
8. Якими законами та іншими нормативними актами регулюється функціонування податкової системи України?
9. Дайте загальну характеристику Податкового кодексу України, розкрийте його роль в економіці держави.
10. Охарактеризуйте поняття, сутність, завдання і принципи податкової політики.
11. У чому полягають особливості податкової політики України на сучасному етапі реформування економіки?

Питання для обговорення на практичних заняттях

1. Економічний зміст податків та їх призначення.
2. Розвиток податкових теорій у фінансовій науці.
3. Обґрунтуйте наукові основи побудови податкової системи. Податкова концепція А.Лаффера та її значення для побудови науково обґрунтованої податкової системи держави.
4. Характеристика податкової системи України та основних етапів її становлення.
5. Функції податків.
6. Класифікація податків за різними ознаками.
7. Елементи системи оподаткування.
8. Податкова система: поняття, основи побудови.

9. Порівняльний аналіз податкової системи України та зарубіжних країн
10. Поняття, сутність, завдання і принципи податкової політики.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 «СФЕРИ ТА ЛАНКИ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ»

Тема 5 Бюджет і бюджетна система

Основні поняття і терміни:

Бюджет держави – 1) за сутністю, як об'єктивна економічна категорія – сукупність грошових відносин, пов'язаних з розподілом та перерозподілом ВВП і національного багатства, з метою формування та використання основного централізованого фонду грошових коштів, призначеного для забезпечення виконання державою її функцій; 2) за змістом – основний централізований фонд грошових коштів держави; 3) за формою – основний фінансовий план держави; 4) за організаційною побудовою – центральна ланка фінансової системи суспільства, основна ланка державних фінансів, яка має власну структуру, відображену у бюджетній системі; 5) за правовим характером – юридичний акт, що містить правові норми, які визначають напрями реалізації фінансової політики держави та зміст і основи її фінансової діяльності протягом бюджетного року.

Бюджетна дотація – бюджетні кошти, які передаються з бюджету вищого рівня до бюджетів нижчого рівня на безоплатній та безповоротній основі для покриття їхнього дефіциту в частині поточних видатків.

Бюджетна класифікація – єдине систематизоване групування доходів і видатків бюджету за певними ознаками організаційного устрою, яке забезпечує загальнодержавне і міжнародне зіставлення бюджетних даних.

Бюджетна політика – діяльність органів державної влади, державного управління та місцевого самоврядування, спрямована на визначення стратегічної мети, напрямів, завдань і пріоритетів розвитку бюджетних відносин, засобів бюджетної тактики для їхнього досягнення, а також застосування цих засобів.

Бюджетна система – 1) за сутністю – сукупність самостійних відокремлених взаємопов'язаних ланок, у яких функціонують бюджетні відносини; 2) за змістом – сукупність державного та місцевих бюджетів, яка побудована з урахуванням економічних відносин, державного й адміністративно-територіального устроїв і врегульована нормами права.

Бюджетна стратегія – цілісна система дій держави, спрямована на реалізацію мети, завдань та пріоритетів довготривалого курсу бюджетної політики, розрахованого на тривалу перспективу, що передбачає вирішення глобальних завдань, визначених економічною стратегією.

Бюджетна тактика – форма реалізації бюджетної стратегії, комплекс адаптивних заходів впливу держави на стан функціонування конкретних бюджетних взаємовідносин з метою надання їм параметрів, визначених завданнями бюджетної стратегії.

Бюджетне планування – 1) за сутністю – науково обґрунтований процес визначення обсягів і джерел формування та напрямів використання централізованого фонду грошових коштів держави; 2) за змістом – особлива сфера фінансової діяльності держави, пов'язана з обґрунтуванням певних управлінських рішень стосовно її фінансового забезпечення; 3) за формою – процес складання, розгляду і затвердження основного фінансового плану – державного бюджету.

Бюджетне прогнозування – передбачення майбутніх бюджетних доходів і видатків у багаторічному часовому інтервалі між прийняттям рішення і початком дій.

Бюджетне регулювання – діяльність органів законодавчої і виконавчої влади вищого рівня щодо розподілу і перерозподілу доходів та нормування видатків, які здійснюються з метою збалансування бюджетів нижчого рівня.

Бюджетне фінансування – 1) за сутністю – сукупність грошових відносин, пов'язаних з наданням і використанням коштів централізованого грошового фонду держави, які реалізуються шляхом безповоротного і безоплатного надання бюджетних коштів юридичним і фізичним особам на проведення заходів, передбачених бюджетом; 2) за змістом – надання з бюджету у безповоротному порядку коштів на видатки, пов'язані зі здійсненням державних замовлень, виконання державних програм, утримання державних і комунальних установ та організацій.

Бюджетний дефіцит – фінансовий результат за бюджетними операціями у розмірі перевищення видатків бюджету над його звичайними доходами.

Бюджетний механізм – сукупність підсистем, форм, методів, важелів, інструментів, стимулів і санкцій, за допомогою яких забезпечується здійснення широкої системи розподільних процесів, формування і використання основного централізованого фонду держави та функціонування бюджетної системи.

Бюджетний профіцит – перевищення доходів бюджету над видатками.

Бюджетний процес – регламентована нормами права діяльність, пов'язана зі складанням, розглядом, затвердженням і виконанням бюджетів, контролем за їх виконанням, розглядом звітів про виконання бюджетів, що складають бюджетну систему України.

Бюджетний регламент – документ, у якому встановлюються порядок, строки складання, розгляду та затвердження бюджету, а також організація його виконання.

Бюджетний розпис – документ, у якому встановлюється розподіл доходів та фінансування бюджету, бюджетних асигнувань розпорядникам бюджетних коштів за певними періодами року відповідно до бюджетної класифікації.

Бюджетний устрій – організація і принципи побудови бюджетної системи, її структури, розподіл доходів і видатків між окремими ланками, правові основи функціонування бюджетів, встановлення характеру взаємовідносин між бюджетами, взаємозв'язок між окремими ланками бюджетної системи.

Видатки бюджету – 1) за сутністю – сукупність грошових відносин, пов'язаних з розподілом і цільовим спрямуванням коштів основного централізованого грошового фонду держави; 2) за змістом – кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених бюджетом.

Видатки розвитку (капітальні видатки) – фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності.

Виконання бюджету – забезпечення своєчасного і повного надходження запланованих доходів, а також повного і безперервного фінансування передбачених бюджетом заходів.

Державна дотація – кошти, що виділяються з бюджету підприємствам на покриття їхніх збитків.

Державна субвенція – цільове виділення коштів з бюджету суб'єктам підприємницької діяльності на фінансування певних програм і проектів на умовах пайової участі бюджету та отримувача коштів.

Державні трансферти – невідплатні і безповоротні платежі з бюджету юридичним і фізичним особам, не призначені для придбання товарів чи послуг, надання кредиту або виплати непогашеного боргу.

Доходи бюджету – 1) за сутністю – об'єктивне економічне явище, пов'язане з сукупністю економічних відносин з приводу розподілу та перерозподілу ВВП з метою формування основного централізованого фонду грошових коштів держави; 2) за змістом – усі надходження відповідного бюджету на безповоротній основі у вигляді податкових і неподаткових платежів, доходів від операцій з капіталом, офіційних трансфертів і доходів державних цільових фондів, включених до бюджету.

Доходи від операцій з капіталом – доходи бюджету у вигляді надходжень від продажу основного капіталу, державних запасів товарів, землі та нематеріальних активів.

Касове виконання бюджету – приймання та зарахування доходів на рахунки бюджету, зберігання і перерахування коштів з цих рахунків на фінансування видатків бюджету.

Неподаткові надходження – доходи бюджету у вигляді надходжень від власності та підприємницької діяльності, адміністративних зборів і платежів, некомерційного та побічного продажу, надходжень від штрафів і фінансових санкцій, інших неподаткових надходжень.

Розподіл видатків між бюджетами – законодавчий розподіл видатків, котрі фінансуються з бюджету, між ланками бюджетної системи відповідно до розподілу функцій держави між рівнями державної влади й управління.

Розподіл доходів між бюджетами – законодавчий розподіл установлених загальнодержавних податків та обов'язкових платежів між ланками бюджетної системи з метою забезпечення надійності фінансової бази кожного бюджету.

Розпорядники бюджетних коштів – керівники бюджетних установ, уповноважені на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань та здійснення видатків бюджету.

Розпорядники бюджетних коштів головні – керівники міністерств, відомств, центральних установ, управлінь та відділів місцевих рад, які мають право використовувати бюджетні кошти.

Розпорядники бюджетних коштів другого ступеня – керівники установ, які підпорядковуються головному розпоряднику і водночас мають у своєму підпорядкуванні розпорядників нижчого рівня.

Розпорядники бюджетних коштів третього ступеня – керівники низових ланок, бюджетних установ базового рівня, які не мають у підпорядкуванні суб'єктів господарювання нижчого рівня.

Страховий фонд – сукупність натуральних та грошових резервів, що формуються у результаті розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту для збереження збалансованості пропорційного розвитку суспільного виробництва, зменшення збитків внаслідок виникнення ризикових ситуацій.

Запитання для самоперевірки знань

1. Охарактеризуйте бюджет як економічну і правову категорію.
2. Дайте загальну характеристику Бюджетного кодексу України, розкрийте його роль в економіці держави.
3. Охарактеризуйте бюджетний устрій і бюджетну систему України і принципи її побудови.
4. У чому полягає бюджетне регулювання і механізм його здійснення?

5. Розкрийте зміст бюджетного процесу і стан його організації в Україні на сучасному етапі.

6. Дайте характеристику касового виконання доходної і видаткової частини державного і місцевих бюджетів.

7. Охарактеризуйте бюджетні права державних органів законодавчої і виконавчої влади.

1. Охарактеризуйте економічну сутність доходів і видатків бюджету.

2. Дайте характеристику доходів Державного бюджету України, загального і спеціального фондів Державного бюджету України.

3. Розкрийте зміст фінансування Державного бюджету України за типом боргового зобов'язання.

4. Охарактеризуйте видатки й кредитування загального фонду Державного бюджету України.

6. Дайте характеристику міжбюджетним взаємовідносинам в Україні.

7. Охарактеризуйте розмежування видатків бюджету між державним та місцевими бюджетами.

8. Охарактеризуйте проблему дефіциту державного бюджету: поняття, причини виникнення і джерела його покриття.

Питання для обговорення на практичних заняттях

1. Бюджет як економічна і правова категорія, його функції і призначення.

2. Бюджетний механізм регулювання економічних і соціальних процесів у державі.

3. Бюджетна система країни: поняття і принципи побудови.

4. Бюджетний устрій і бюджетна системи України.

5. Завдання бюджетного процесу та його учасники.

6. Принципи організації бюджетного процесу в Україні.

7. Характеристика складових етапів бюджетного процесу.

8. Бюджетні права державних органів законодавчої і виконавчої влади.

9. Економічна сутність доходів бюджету і джерела їх формування.

10. Видатки державного бюджету, їх класифікація.

11. Бюджетний дефіцит: поняття і причини виникнення.

12. Джерела покриття бюджетного дефіциту і шляхи його скорочення.

Тема 6 Страхування. Страховий ринок

Основні поняття і терміни:

Андерайтери – юридичні особи, які діють від імені страховика мають право брати на страхування запропоновані ризики, визначати тарифні ставки, умови договорів страхування на основі норм страхового права.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування – система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків, надання бюджетних коштів та інших джерел згідно з чинним законодавством України.

Застраховані особи – особи, що беруть участь в особистому страхуванні. Об'єкт їхнього страхового захисту – життя, здоров'я і працездатність. Застрахована особа, яка сплачує страхові внески, є одночасно страхувальником.

Майнове страхування – сукупність видів страхування, об'єктом яких є майно юридичних і фізичних осіб.

Особисте страхування – галузь страхування, в якій об'єктом страхування є життя, здоров'я, працездатність громадян.

Перестраховик – страховик, який приймає договір страхування і бере зобов'язання за ним.

Перестрахувальник – страховик, що передає другому страховику договір страхування.

Перестрахування – операція між двома страховиками, згідно з якою один страховик передає від свого імені за певну плату частину ризику з виконанням всіх або частини своїх обов'язків перед страхувальником іншому страховику.

Співстрахування – страхування об'єкта за одним спільним договором кількома страховиками.

Страховий захист – сукупність економічних відносин, пов'язаних з попередженням, подоланням або зменшенням негативного впливу несприятливих подій (ризиків) і відшкодуванням їх наслідків з метою забезпечення безперервного і безперебійного суспільного виробництва, фінансової стабільності держави, її сталого економічного розвитку і загального добробуту.

Страховий ризик – імовірність настання страхової події, що виражає обсяг можливої відповідальності страховика за тим або іншим видом страхування. Конкретним виявом реалізації страхового ризику є страховий випадок, тобто фактичне настання небезпечної події.

Страховий ринок – 1) сфера економічних відносин, де об'єктом купівлі-продажу є страховий захист та формується попит і пропозиція на нього; 2) форма організації фінансових відносин щодо формування та розподілу страхового

фонду для забезпечення страхового захисту юридичних і фізичних осіб; 3) соціально-економічне середовище, у якому функціонують страхові компанії, страхувальники, посередники, які беруть участь у реалізації страхових послуг; 4) сукупність страхових організацій і страхових послуг; б) механізм перерозподілу фінансових ресурсів страхувальників і страховиків.

Страховий фонд – сукупність натуральних та грошових резервів, що формуються у результаті розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту для збереження збалансованості пропорційного розвитку суспільного виробництва, зменшення збитків внаслідок виникнення ризикових ситуацій.

Страховики – спеціалізовані організації, які за певну плату (страхову премію) беруть на себе зобов'язання відшкодувати збитки, завдані страховою подією, або виплатити страхову суму страхувальникам чи особам, зазначеним у договорі страхування.

Страхові агенти – юридичні і фізичні особи, які є представниками страховика і діють у його інтересах за винагороду на підставі договору доручення із страховиком.

Страхові брокери – юридичні особи або громадяни, які офіційно зареєстровані у встановленому порядку і здійснюють за винагороду посередницьку діяльність у страхуванні від свого імені на підставі брокерської угоди з особою, яка має потребу у страхуванні.

Страхові посередники – страхові брокери чи агенти, через яких укладається договір страхування і вирішуються окремі питання щодо врегулювання претензій.

Страхові продукти – специфічні страхові послуги, що надаються страхувальнику при виконанні договору страхування (пропонуються на страховому ринку).

Страхувальники юридичні особи та дієздатні громадяни, які уклали зі страховиками договори страхування, сплачують страхові премії і мають право на отримання відшкодування у разі настання страхового випадку.

Страхування – вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати громадянами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення цих фондів.

Страхування відповідальності – галузь страхування, в якій об'єктом страхування є відповідальність перед третіми особами, які можуть зазнати збитків внаслідок діяльності або бездіяльності страхувальника.

Фінансова безпека страхового ринку – рівень забезпеченості страхових компаній фінансовими ресурсами, який дає їм змогу у разі потреби відшкодувати обумовлені у договорах страхування збитки їх клієнтів і забезпечити ефективне функціонування.

Запитання для самоперевірки знань

1. Охарактеризуйте соціально-економічну сутність, об'єктивну необхідність і роль майнового та особистого страхування у забезпеченні безперервності суспільного виробництва.
2. Які форми і методи страхового захисту, система страхових фондів, принципи обов'язкового і добровільного страхування?
3. Охарактеризуйте класифікацію страхування за об'єктами і за ознакою ризику.
4. Розкрийте поняття страхової послуги як елемента страхового ринку.
5. Охарактеризуйте сутність, умови, види, форми і роль страхування:
 - а) майна юридичних і фізичних осіб; б) особистого; в) кредитних і фінансових ризиків; д) цивільної відповідальності; е) екологічного; є) перестрахування.
6. Дайте характеристику фінансових відносин страхових компаній.
7. Що ви розумієте під поняттям «страховий ринок» і його організаційною структурою?
8. Розкрийте зміст державного нагляду за страховою діяльністю в Україні.
9. Який стан розвитку страхового ринку в Україні на сучасному етапі?

Питання для обговорення на практичних заняттях

1. Економічна природа і сутність страхування. Особливості фінансових відносин у сфері страхування.
2. Функції страхування.
3. Класифікація страхування.
4. Форми організації страхового фонду.
5. Поняття і організація страхового ринку.
6. Державний нагляд за страховою діяльністю в Україні.

Тема 7 Фінансовий ринок

Основні поняття і терміни:

Іноземні облігації – цінні папери, емітовані нерезидентом у національному фінансовому центрі та в національній валюті.

Інфраструктура фінансового ринку – сукупність установ та організацій, які обслуговують учасників фінансового ринку з метою підвищення ефективності здійснюваних ними операцій і забезпечують процес безперервного функціонування фінансового ринку та вільний рух товарів і послуг на ньому.

Фінансовий ринок – 1) за економічною сутністю – сукупність економічних відносин, що виникають між учасниками такого ринку при формуванні попиту і пропозиції на специфічні фінансові послуги, пов'язані з купівлею-продажем фінансових активів, які знаходяться у власності економічних суб'єктів національної, регіональної та світової економіки; 2) з організаційного погляду – сукупність фінансових інституцій, які спрямовують потік грошових коштів від власників до позичальників і навпаки. До таких інституцій належать банківські установи, валютні та фондові біржі, інвестиційні недержавні пенсійні фонди, страхові компанії, позабіржові торговельні системи, розрахунково-клірингові організації, депозитарії тощо.

Сегментація фінансового ринку – процес цілеспрямованого поділу видів фінансового ринку на індивідуальні сегменти залежно від характеру фінансових інструментів, що обертаються на ринку.

Світовий фінансовий ринок – 1) система ринкових відносин, що забезпечує акумуляцію та перерозподіл світових фінансових потоків і міжнародних потоків капіталу; 2) з інституційного погляду – сукупність фінансово-кредитних інституцій (банків, спеціалізованих фінансово-кредитних установ, фондових бірж), які виконують посередницькі функції у перерозподілі фінансових активів між кредиторами та позичальниками, продавцями та покупцями фінансових ресурсів, забезпечують рух світових фінансових потоків; 3) за рівнем організації і функціонування – національні фінансові ринки країн та міжнародний фінансовий ринок, що відрізняються як умовами емісії, так і механізмом обігу фінансових активів.

Зберігач цінних паперів інституту спільного інвестування – банк або торговець цінними паперами, що отримав дозвіл на депозитарну діяльність із цінними паперами, які він зберігає від імені та за розпорядженням власника згідно з депозитарним чи іншим договором.

Євроакції – акції, які емітуються міжнародними кредитно-фінансовими інститутами і розміщуються одночасно на різних ринках.

Дилерська діяльність – укладення професійним учасником фондового ринку (дилером) договорів з купівлі-продажу цінних паперів від свого імені та за власний кошт шляхом публічного оголошення цін купівлі або продажу визначених цінних паперів із зобов'язанням придбати або продати ці цінні папери за оголошеними цінами. Основним доходом дилерів є позитивна різниця між цінами продажу та купівлі цінних паперів.

Діяльність з організації торгівлі на фондовому ринку – діяльність професійного учасника фондового ринку (організатора торгівлі), яка полягає у створенні організаційних, технологічних, інформаційних, правових та інших умов для збирання та поширення інформації стосовно попиту і пропозицій, проведенні регулярних торгів фінансовими інструментами за встановленими правилами, централізованому укладенні і виконанні договорів щодо фінансових інструментів, у тому числі здійсненні клірингу та розрахунків за ними, та розв'язанні спорів між членами торгівлі.

Діяльність з управління цінними паперами – діяльність, яка провадиться торговцем цінними паперами від свого імені за винагороду протягом визначеного строку на підставі договору про управління переданими йому цінними паперами та грошовими коштами, призначеними для інвестування в цінні папери, а також отриманими в процесі цього управління цінними паперами та грошовими коштами, які належать на праві власності установнику управління, в його інтересах або в інтересах визначених ним третіх осіб.

Брокерська діяльність – укладення торговцем цінними паперами цивільно-правових договорів (зокрема, договорів комісії, доручення) щодо цінних паперів від свого імені (або від імені іншої особи), за дорученням і за рахунок іншої особи.

Фінансові інструменти – різноманітні фінансові активи, які обертаються на фінансовому ринку, є законними вимогами власників цих активів на отримання певного (як правило, грошового) доходу в майбутньому і за допомогою яких реалізуються операції на фінансовому ринку. Основними інструментами на фінансовому ринку є готівкові гроші, банківські кредити, цінні папери.

Фінансова безпека фондового ринку – оптимальний обсяг капіталізації фондового ринку (з огляду на представлені на ньому цінні папери, їх структуру та рівень ліквідності), здатний забезпечити стійкий фінансовий стан емітентів, власників, покупців, організаторів торгівлі, торговців, інститутів спільного інвестування, посередників (брокерів), консультантів, реєстраторів, депозитаріїв, зберігачів і держави в цілому.

Запитання для самоперевірки знань

1. У чому полягає сутність фінансового ринку і його роль в мобілізації і розподілі фінансових ресурсів?
2. Охарактеризуйте класифікацію фінансових ринків.
3. Які Ви знаєте цінні папери ? Дайте їм характеристику.
4. Що Ви знаєте про правове регулювання фінансового ринку?
5. Дайте характеристику змісту і складу інфраструктури фінансового ринку.
6. Охарактеризуйте природу і роль фінансових інститутів в економіці.
7. Які Ви знаєте фінансові інструменти грошового ринку як складової фінансового ринку?
8. Розкрийте зміст ринку капіталів (фондового ринку).
9. Розкрийте сутність, основи організації і діяльності фондової біржі.
10. Чим зумовлена необхідність державного регулювання ринку цінних паперів і якими методами воно здійснюється в Україні?
11. Охарактеризуйте сучасний стан і перспективи розвитку фінансового ринку в Україні.

Питання для обговорення на практичних заняттях

1. Призначення фінансового ринку й економічні передумови його функціонування.
2. Суб'єкти фінансового ринку.
3. Структура фінансового ринку:
 - а) ринок грошей;
 - б) ринок кредитних ресурсів;
 - в) ринок цінних паперів;
 - г) ринок фінансових послуг.
4. Характеристика інструментів фінансового ринку.
5. Фондова біржа та її функції.
6. Формування і розвиток фінансового ринку в Україні.

Тема 8 Фінанси господарських суб'єктів

Основні поняття і терміни:

Суб'єкти господарювання – юридичні і фізичні особи, які займаються діяльністю з виробництва, реалізації, придбання товарів, іншою господарською діяльністю, а також будь-які юридичні або фізичні особи, котрі здійснюють контроль над суб'єктами, або група суб'єктів господарювання, якщо один або де-

кілька з них здійснюють контроль над іншими, та органи державної влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління і контролю в частині їх діяльності з виробництва, реалізації, придбання товарів або іншої господарської діяльності.

Фінанси підприємницьких структур – це різноманітні фонди фінансових ресурсів, які створюються й використовуються задля здійснення виробництва і реалізації продукції, робіт і послуг у різних галузях економіки. Організація та функціонування фінансів підприємницьких структур ґрунтується на відповідних принципах. До них належить:

- комерційний розрахунок;
- господарська та фінансова незалежність;
- фінансова відповідальність;
- матеріальна зацікавленість.

Об'єднання підприємств – господарська організація, утворена з двох або більше підприємств з метою координації їх виробничої, наукової та іншої діяльності для вирішення спільних економічних та соціальних завдань.

Асоціація – договірне об'єднання, створене з метою постійної координації господарської діяльності. Асоціація не має права втручатися у виробничу і комерційну діяльність будь-кого із учасників.

Акціонерне товариство – господарське товариство, яке має статутний капітал, поділений на визначену кількість акцій однакової номінальної вартості, і відповідає за зобов'язаннями тільки майном товариства, а акціонери несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, у межах вартості належних їм акцій.

Корпорація – договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових та комерційних інтересів, з делегуванням окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників.

Консорціум – тимчасове статутне об'єднання промислового і банківського капіталу для досягнення спільної мети.

Концерн – статутне об'єднання підприємств промисловості, наукових організацій, транспорту, банків, торгівлі тощо на основі фінансової залежності від одного або групи підприємств.

Товариства з обмеженою відповідальністю – мають статутний капітал, розподілений на частки, розмір яких визначається установчими документами. Характерним є те, що учасники товариства несуть відповідальність у межах своїх вкладів.

Товариство з додатковою відповідальністю – господарське товариство, статутний капітал якого поділений на частки визначених установчими документами розмірів і яке відповідає за зобов'язаннями власним майном, а в разі його недостатності учасники цього товариства несуть додаткову солідарну відповідальність у визначеному в установчих документах однаково кратному розмірі до вкладу кожного з учасників.

Командитне товариство – товариство в якому разом з одним або кількома учасниками, котрі здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і несуть відповідальність щодо зобов'язань товариства всім своїм майном, належать такождин або декілька учасників (вкладників), відповідальність яких обмежується вкладом у майно товариства.

Кооператив – добровільне об'єднання громадян з метою спільного вирішення економічних, соціально-побутових та інших питань (виробничі, споживчі, житлові тощо).

Склад оборотних коштів – сукупність елементів, що становлять оборотні виробничі фонди (виробничі запаси, незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів) і фонди обігу (готова продукція й товари на складах, товари відвантажені, грошові кошти в розрахунках і на рахунках).

Справедлива вартість основних засобів – сума, за якою здійснюють обмін активу або оплачують зобов'язання у результаті операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами.

Нематеріальні активи – об'єкти права, які не мають матеріальної форми, можуть бути ідентифікованими (відокремленими від підприємства) та утримуватися підприємством з метою використання протягом більше ніж один рік (або одного операційного циклу, якщо він перевищує строк в один рік) для виробництва, торгівлі, з адміністративною метою чи надання в оренду іншим особам.

Прибуток від звичайної діяльності суб'єкта підприємництва – прибуток, який містить отримані від основної (операційної) діяльності прибутки, фінансові прибутки, прибутки від інших операцій і прибуток, отриманий методом участі в капіталі.

Фінансова безпека підприємства – забезпечення умов збереження комерційної таємниці, інтелектуальної власності та інформації; захищеність підприємства від негативного впливу зовнішнього середовища, тобто здатність підприємства протистояти несприятливому зовнішньому впливу, а також здатність швидко реагувати на різноманітні зовнішні загрози.

Фінансова політика суб'єктів господарювання – система заходів, форм і методів, які використовуються для фінансового забезпечення їхньої діяльності та досягнення поставлених завдань.

Фінансова стратегія підприємства – формування системи довгострокових цілей фінансової діяльності підприємства і вибір найефективніших шляхів їх досягнення.

Фінансова тактика підприємства – конкретні фінансові прийоми і методи, які застосовує підприємство для вирішення стратегічних завдань.

Фінансові прибутки суб'єкта підприємництва – прибутки, що містять суми дивідендів від управління корпоративними правами, відсотки та інші доходи, отримані від фінансових інвестицій (крім доходів, які обліковуються за методом участі в капіталі) і зменшені на суми витрат на відсотки та інші витрати підприємства, пов'язані із залученням позикового капіталу.

Функції фінансів підприємств – формування фінансових ресурсів у процесі господарсько-фінансової діяльності, тобто здійснення підприємством розподілу та використання фінансових ресурсів для забезпечення поточної (операційної) та інвестиційної діяльності; виконання зобов'язань перед бюджетами всіх рівнів, фінансовими установами та іншими інститутами, що впорядковують та обслуговують економічну діяльність у сфері суспільного виробництва; контроль за формуванням та використанням фінансових ресурсів у відтворювальному процесі, який перебуває у тісному зв'язку і взаємообумовленості з розподільною функцією, тобто контролем за дотриманням вартісних пропорцій при утворенні й використанні матеріальної основи фінансів – фінансових ресурсів.

Франчайзинг (непряме фінансування) – надання одним підприємством іншому права на виробництво і продаж товарів під його товарним знаком або за його технологією.

Запитання для самоперевірки знань

1. Розкрийте сутність фінансів господарських суб'єктів.
2. Дайте економічну характеристику складу і класифікації грошових надходжень підприємств, поділу їх на власні і залучені.
3. Охарактеризуйте діючий порядок розподілу виручки від реалізації продукції, робіт і послуг підприємств.
4. Розкрийте економічний зміст прибутку як результату фінансово-господарської діяльності підприємства та механізм його розподілу.

5. Дайте загальну характеристику системи оподаткування підприємств. Назвіть діючі зараз в Україні податкові платежі й відрахування підприємств у цільові державні фонди.

6. Охарактеризуйте сутність оборотних коштів і джерела їх формування.

7. Охарактеризуйте систему кредитування господарської діяльності.

8. Охарактеризуйте порядок фінансового забезпечення відтворення основних фондів.

9. Розкрийте зміст, мету і завдання фінансового планування на підприємстві.

10. У чому проявляється необхідність і значення оцінки фінансового стану підприємств, її показники й методи визначення?

11. Дайте характеристику фінансових відносин суб'єктів господарювання різних форм власності.

Питання для обговорення на практичних заняттях

1. Сутність фінансів господарських суб'єктів.
2. Економічна характеристика складу і класифікації грошових надходжень підприємств, поділу їх на власний і залучений.
3. Принципи організації фінансової діяльності підприємств:
 - комерційних;
 - неприбуткових;
 - кошторисне фінансування.
4. Фінансові ресурси підприємства.
5. Класифікація доходів і видатків підприємства.
6. Особливості організації і функціонування фінансів господарських суб'єктів різних форм власності та видів діяльності.
7. Управління процесами формування і використання фінансових ресурсів господарських суб'єктів.

Тема 9 Міжнародні фінанси

Основні поняття і терміни:

Міжнародні фінанси – 1) як економічна категорія – сукупність економічних відносин, опосередкованих рухом валютно-фінансових потоків, що виникають у зв'язку з перерозподілом фінансових ресурсів і капіталу у системі світового господарства через дію ринкового і неринкового механізмів; 2) за зовнішньою формою вияву – розгалужена система руху валютно-фінансових потоків, що виникають між суб'єктами фінансових відносин на міжнародному і гло-

бальному рівнях; 3) за матеріально-речовим втіленням – сукупність фондів фінансових ресурсів, що утворюються у результаті перерозподільних відносин і використовуються для забезпечення безперервності суспільного відтворення на світовому рівні та задоволення спільних потреб, які мають міжнародне значення; 4) з інституційного погляду – сукупність банків, валютних та фондових бірж, міжнародних фінансових інституцій, регіональних фінансово-кредитних установ, міжнародних та регіональних економічних організацій і об'єднань, через які здійснюється рух світових фінансових потоків.

Євробюджет – сукупність економічних відносин з приводу формування і використання централізованого міждержавного фонду грошових коштів країн – членів ЄС.

Єврооблігації – боргові цінні папери на пред'явника, що випускаються позичальником (як правило, в іноземній валюті) для отримання довгострокової позики на євrorинку. Дохід за єврооблігацією сплачується один раз на рік, а погашення відбувається наприкінці строку разовим платежем або упродовж певного строку із фонду погашення.

Європейська Комісія (Комісія Європейського Союзу) – виконавчий орган ЄС, до компетенції якого належить переважна більшість ініціатив у сфері фінансів. Відповідно до своїх повноважень Комісія розробляє і пропонує законодавчі акти, керує запровадженням політики ЄС, розпоряджається бюджетом, підтримує зовнішні відносини, забезпечує нагляд та контроль за дотриманням законів ЄС, вказує шляхи та перспективи розвитку.

Європейська система центральних банків – система, до якої входять Європейський центральний банк та центральні банки країн ЄС, створена згідно з умовами Маастрихтського договору для забезпечення стабільності цін, проведення узгодженої валютної політики країн-учасниць та закордонних валютних операцій, розрахункових операцій у межах платіжного балансу та ін. Діяльність Європейської системи центральних банків ґрунтується на ринкових принципах саморегулювання (співвідношенні попиту і пропозиції на валютні ресурси, дотриманні вимог вільної конкуренції тощо) і державного та наддержавного регулювання економіки.

Європейський інвестиційний банк – установа, створена у 1968 р. відповідно до Договору про Європейське економічне співтовариство, основне завдання якої полягає у сприянні за допомогою власних ресурсів і доступу на ринок капіталу збалансованому та стійкому розвитку спільного ринку.

Європейський центральний банк – головний елемент Європейської системи центральних банків. Як юридична особа виконує базові функції, надає

консультації національним державам і наднаціональним органам щодо економічної оцінки законів та інших юридичних норм ЄС, а також щодо валютної, цінової політики відповідним органам; його діяльність базується на принципі незалежності від національних держав та наднаціональних органів у прийнятті рішень.

Міжнародна організація – створене на основі міжнародного договору і статуту для виконання певних функцій об'єднання суверенних держав, яке має систему постійно діючих органів, володіє міжнародною правосуб'єктністю і засноване відповідно до міжнародного права.

Міжнародна фінансова інституція – стабільний інститут багатосторонніх міжнародних відносин, що у своїй діяльності виходить за межі однієї країни і має постійну структуру органів наднаціонального регулювання.

Міжнародний валютний фонд – міжнародна наднаціональна валютно-кредитна організація, що має статус спеціалізованої представницької установи ООН.

Міжнародний ринок банківських кредитів – сфера ринкових відносин, де здійснюється рух позикового капіталу між країнами на умовах повернення та платності, формується попит і пропозиція кредитних ресурсів та позикового капіталу.

Міжнародний ринок боргових цінних паперів – складова міжнародного ринку кредитних ресурсів і водночас сегмент міжнародного ринку цінних паперів, де обертаються фінансові інструменти – коротко- та довгострокові боргові зобов'язання, що засвідчують боргові відносини між кредитором та позичальником.

Міжнародний фінансовий ринок – складова світового фінансового ринку, надзвичайно розгалужена система акумулювання вільних фінансових ресурсів та надання їх позичальникам із різних країн на принципах ринкової конкуренції.

Міжнародні валютні ринки – міжнародна мережа офіційних центрів, де відбувається купівля-продаж іноземних валют.

Міжнародні ринки титулів (або прав) власності – сфера, де відбувається купівля-продаж цінних паперів, що засвідчують участь інвестора в капіталі підприємств.

Внутрішній ринок Європейського Союзу – простір без внутрішніх кордонів, де вільний рух товарів, послуг, капіталу, а також вільне пересування людей забезпечуються відповідно до положень Договору про заснування Європейського Союзу.

Валютний союз – один з видів міжнародних валютних систем, представлений групою країн, які встановили межі взаємних коливань курсів своїх національних валют і використовують однакові засоби валютного регулювання.

Банк міжнародних розрахунків – перша міжнародна фінансова інституція, створена у 1930 р. на основі міжурядової угоди шести країн (Бельгії, Великої Британії, Італії, Німеччини, Франції та Японії) і конвенції цих держав зі Швейцарією.

Рада Європейського Союзу (Європейська Рада міністрів) – політичний орган ухвалення рішень в ЄС, що затверджує або корегує пропозиції Європейської Комісії, якій доручено виконання рішень Ради міністрів; характеризується двома основними ознаками: її засідання відбуваються не на постійній основі; склад Ради та її назва змінюються залежно від порядку денного її роботи, із залученням різних представників урядів держав-членів (на рівні міністрів) до участі в засіданнях.

Світовий фінансовий ринок – 1) система ринкових відносин, що забезпечує акумуляцію та перерозподіл світових фінансових потоків і міжнародних потоків капіталу; 2) з інституційного погляду – сукупність фінансово-кредитних інституцій (банків, спеціалізованих фінансово-кредитних установ, фондових бірж), які виконують посередницькі функції у перерозподілі фінансових активів між кредиторами та позичальниками, продавцями та покупцями фінансових ресурсів, забезпечують рух світових фінансових потоків; 3) за рівнем організації і функціонування – національні фінансові ринки країн та міжнародний фінансовий ринок, що відрізняються як умовами емісії, так і механізмом обігу фінансових активів.

Світовий банк – багатостороння кредитна організація, яка складається з п'яти тісно пов'язаних між собою установ, що входять у систему ООН, загальною метою яких є надання фінансової допомоги країнам, що розвиваються, і країнам з перехідною економікою за рахунок розвинутих країн.

Фінанси зовнішньоекономічних зв'язків – сукупність економічних відносин та грошових потоків з приводу створення, розподілу та перерозподілу частини валових національних продуктів, отриманих у результаті зовнішньоекономічної діяльності з метою формування та використання фінансових ресурсів держав, органів управління, суб'єктів господарювання, формування та інвестування капіталу.

Фінансова політика у сфері міжнародних фінансів – політика, пов'язана із налагодженням фінансових відносин держави з міжнародними організаціями та фінансовими інституціями через участь держави у формуванні доходів (фі-

нансових ресурсів) міжнародних організацій та отриманні державою коштів від цих суб'єктів на фінансування проектів.

Запитання для самоперевірки знань

1. Розкрийте сутність призначення і роль міжнародних фінансів.
2. Охарактеризуйте світові фінансові потоки.
3. У чому полягає сутність міжнародної фінансової інтеграції та її впливу на фінансові інтереси країн і регіонів.
4. Назвіть міжнародні фінансові інституції і охарактеризуйте їх завдання, сфери діяльності, формування капіталів та ресурсів.
5. Охарактеризуйте співпрацю України з міжнародними фінансовими інституціями.

Питання для обговорення на практичних заняттях

1. Сутність, призначення і роль міжнародних фінансів.
2. Світові фінансові потоки: валютні, кредитні, фінансові ринки.
3. Фінансова діяльність міжнародних організацій (ООН та ЄС).
4. Міжнародні фінансові інституції, їх завдання і сфери діяльності:
 - а) Міжнародний валютний фонд (МВФ);
 - б) Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР);
 - в) Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР);
 - г) Інші міжнародні фінансові інституції.
5. Міжнародний фінансовий ринок:
 - а) валютний ринок;
 - б) міжнародний ринок кредитних ресурсів;
 - в) міжнародний ринок цінних паперів.
6. Співпраця України з міжнародними фінансовими організаціями та міжнародними фінансовими інституціями.

Тема 10 Фінансовий менеджмент

Основні поняття і терміни:

Фінансовий менеджмент – система підходів, принципів та методів розроблення, прийняття та реалізації управлінських рішень з питань фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Функції суб'єкта фінансового менеджменту – види управлінської діяльності, спрямовані на досягнення цілей та вирішення завдань фінансового управління підприємства.

Механізм фінансового менеджменту – цілісна, взаємопов'язана та взаємодіюча система рівнів, систем забезпечення, методів, важелів та інструментів розроблення, прийняття та реалізації управлінських рішень з питань фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання.

Оперативне управління фінансами – діяльність, пов'язана з необхідністю втручання в розподільні процеси з метою ліквідації диспропорцій, подолання недоліків, своєчасного перерозподілу коштів, забезпечення досягнення запланованих результатів.

Система організаційного забезпечення – взаємопов'язана система внутрішніх підрозділів, служб, керівників суб'єкта господарювання, які уповноважені здійснювати підготовку та прийняття фінансових рішень, несуть відповідальність за їх здійснення і результати фінансово-господарської діяльності, досягнення мети та реалізації завдань фінансового менеджменту.

Система інформаційного забезпечення система безперервного та цілеспрямованого підбору інформаційних показників, здійснення планових, звітних, аналітичних розрахунків, необхідних для підготовки, прийняття та реалізації фінансових рішень суб'єкта господарювання.

Система кадрового забезпечення – система відбору, навчання, атестації працівників фінансової служби суб'єкта господарювання.

Стратегічне управління фінансами в Україні, відповідно до Конституції України, покладено на вищі органи державної влади і управління: Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України, Президента України.

Оперативне управління фінансами здійснює фінансовий апарат, до якого належать фінансові органи, фінансові інститути та фінансові служби, які можна згрупувати в такі блоки:

1) органи управління у сфері бюджету держави: Міністерство фінансів України, Державна казначейська служба в Україні, Державна фінансова інспекція України, органи Державної податкової служби;

2) контрольно-регулюючі органи: Рахункова палата України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку України, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України, Аудиторська палата України і аудиторські фірми;

3) фінансові інститути фінансового ринку: НБУ і комерційні банки, Міжбанківська валютна біржа, фондові біржі, страхові компанії та інші фінансові посередники;

4) органи управління цільовими фондами: Пенсійний фонд України, інші Фонди соціального страхування;

5) фінансові служби суб'єктів господарювання.

Управління фінансами – система методів і форм організації фінансових відносин, які застосовує фінансовий апарат для ефективного формування, розподілу і використання фінансових ресурсів суб'єктів економічної діяльності з метою досягнення поставлених цілей та запланованих результатів.

Оперативне фінансове управління – втручання у розподільчі процеси з метою ліквідації диспропорцій, подолання недоліків, забезпечення своєчасного перерозподілу коштів для досягнення запланованих результатів.

Функціями фінансового менеджменту як керуючої системи є: розробка фінансової стратегії; мотивація, формування ефективних інформаційних систем; аналіз різноманітних аспектів фінансової діяльності; планування і прогнозування; контроль.

Функції фінансового менеджменту як керованої системи визначаються відповідно до об'єктів управління в окремих сферах і ланках фінансової системи.

Запитання для самоперевірки знань

1. Яка основна мета фінансового менеджменту?
2. Охарактеризуйте основні завдання фінансового менеджменту.
3. Що таке фінансова стратегія?
4. Яке місце фінансової стратегії у загальній стратегії розвитку підприємства?
5. Охарактеризуйте етапи розробки стратегії фінансового менеджменту.
6. Назвіть складові фінансової політики підприємства.
7. За якими параметрами здійснюється оцінка ефективності розробленої стратегії?
8. Дайте визначення фінансової тактики.
9. Назвіть тактичні цілі і завдання фінансового менеджменту.
10. У чому полягає сутність стратегічного фінансового менеджменту?
11. Розкрийте зміст основних принципів фінансового менеджменту.
12. За якими ознаками класифікуються функції фінансового менеджменту?
13. Розкрийте зміст функцій суб'єкта і об'єкта фінансового менеджменту.
14. Дайте визначення сутності фінансового менеджменту.
15. Сформулюйте визначення сутності поняття "фінансове рішення".
16. Яка роль керівника фінансової служби підприємства у процесі підготовки, прийняття та реалізації фінансових рішень?
17. Назвіть системи забезпечення механізму фінансового менеджменту.

18. Охарактеризуйте складові формування та використання системи інформаційного забезпечення як складової механізму фінансового менеджменту.

19. Що ви розумієте під зовнішнім і внутрішнім середовищем організації та формами їх впливу на фінансові рішення?

Питання для обговорення на практичних заняттях

1. Сутність, об'єкти та суб'єкти фінансового менеджменту.
2. Бюджетний менеджмент як центральна ланка управління державними фінансами.
3. Міністерство фінансів України та місцеві фінансові органи, їх функції і задачі.
4. Сутність, формування та розподіл прибутку підприємства. Фактори, що його формують.
5. Основи управління активами підприємства та їх структурою.
6. Основна функція, об'єкт і суб'єкт податкового менеджменту.
7. Правові засади здійснення податкової політики і функціонування податкової системи в Україні.
8. Державна податкова служба, її функції і задачі.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Базові

1. Конституція України : офіц. текст : [прийнята на п'ятій сесії ВР України 28 червня 1996 р. зі змінами станом на 1/01/2006 р.] від № 254к/96-ВР
2. Бюджетний Кодекс України № 2456-VI от 08.07.2010
3. Закон України „Про Державний бюджет України” на відповідний рік. Закони України//Відомості Верховної ради України або Офіційний вісник України.
4. Податковий кодекс України. Із змінами, внесеними Законами України № 2856 – VI) від 23.10.2010 року.
5. Василик О.Д. Теорія фінансів : навч. посібник. Изд-во: ЦУЛ С. 480, 2005 р.
6. Коваленко Д.І. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика [текст] : навч. посібник / Д.І. Коваленко, В.В. Венгер – Київ: «Центр учбової літератури», 2013. – 578с.
7. Фінанси: підручник / За ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. – Київ : Знання, 2008. – 611 с.
8. Юхименко П.І. Теорія фінансів: підручник / П.І. Юхименко, В.М. Федосов, Л.Л. Лазебник; за ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – Київ : Центр навч. л-ри, 2010, – 576 с.

Допоміжні

9. Бюджетна система : навч. посібник /Н. Д. Чала, Л. В. Лазоренко. – Київ : Знання, 2010. – 223 с.
10. Лондар С. Л. Фінанси : навч. посібник. С. Л. Лондар, О. В. Тимошенко. – Вінниця : Нова Книга, 2009 – 384 с.
11. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): Навч. посібник, – Київ : КНЕУ, 2007 –240 с.
12. Чечетов М.В. Бюджетний менеджмент : навч. посібник : в 2-х ч. М. В. Чечетов, Н.Ф. Чечетова, А.Ю. Бережна. – Харків : ВД «ІНЖЕК». 2004. – 560 с.
13. Фінанси : навч.посібник / В.І. Оспіщев, Л.І. Лачкова, О.П. Близнюк та ін.; За ред.. В.І. Оспіщева. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ : Знання, 2008. – 366 с.

Інформаційні ресурси

1. Цифровий репозиторій ХНУМГ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://eprints.ksame.kharkov.ua>
2. Національний банк України. – Режим доступу: www.bank.dov.ua
3. Лига БизнесИнформ. – Режим доступу: www.liga.net/.
4. Налоги и бухгалтерский учет. – Режим доступу: basa.tav.kharkov.ua/.
5. Право. Украина. – Режим доступу: www.legal.com.ua/cgi-bin/matrix.cgi/pravo.html.
6. Сервер Верховной Ради Украины. – Режим доступу: www.rada.gov.ua/.
7. Украинское право. – Режим доступу: www.ukrpravo.com/.
8. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу: www.minfin.gov.ua.
9. Офіційний електронний каталог Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua.
10. Офіційний електронний каталог Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка. – Режим доступу :<http://korolenko.kharkov.com>

Навчальне видання

Методичні вказівки

до практичних занять та самостійного вивчення
навчальної дисципліни

«ФІНАНСИ»

*(для студентів 3 курсу заочної форми навчання
освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр за напрямом підготовки
6.030504 – Економіка підприємства, 6.030509 – Облік і аудит)*

Укладач **ЛЕЛЮК** Наталія Євгенівна

Відповідальний за випуск *Г. І. Кизилов*

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання *І. В. Волосожарова*

План 2015, поз. 316 М

Підп. до друку 24.11.2016
Друк на ризографі
Зам. №

Формат 60 x 84/16
Ум. друк. арк. 2,0
Тираж 50 пр.

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Революції, 12, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 4705 від 28.03.2014 р.